

אגף תכנים, תוכניות,
הכשרה והשתלמויות

מגשימים חברת מופת

"תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום

לאור חזונם של נביאי ישראל"

(מתוך: מגילת העצמאות)

חולמים על ישראל בשנת 2048 – במלאות מאה שנים לקיומה

מטרות

- לדון בערכים הנגזרים מן המושג "חברת מופת" ומן היעד הלאומי שמדינת ישראל תהיה לחברת מופת.
- לבחון את מקומם של ערכים המעצבים חברת מופת במדינת ישראל בערב יום העצמאות.
- לעורר מודעות בקרב בני הנוער לאחריות האישית המוטלת על כל אחד ואחד מאתנו לבניית חברה ערכית כתנאי לקיומה של חברת מופת.
- להציע דרכים להגשמת הערכים של חברת מופת במעגלי החיים השונים.

פתיחה

דברי המנחה:

מדי פעם מתרחשים אירועים קשים, בעלי אופי אלים ולא-מוסרי, כלפי חלשים, כלפי קשישים וחסרי ישע וכלפי זרים ותושבים במדינת ישראל. מה חשתם כאשר שמעתם על אירועים מעין אלו? האם חשבתם ש"זה לא צודק", "זה לא הוגן" "זה לא מוסרי"? כולנו רוצים לחיות בחברה שנוכל להתגאות בה. חברה צודקת יותר, טובה יותר, חברה שאין בה גילויי אלימות, גזענות, השפלה וניצול. חברת מופת – שתהיה אור לגויים לא רק בעוצמת הכלכלה והטכנולוגיה, אלא בערכי ערבות הדדית, צדק, סובלנות, כבוד האדם ואהבת האדם.

חווה המדינה, בנימין זאב הרצל, כתב בספרו "אלטנוילנד" טרם הקמת המדינה:

אין צורך באבן החוכמה ולא בשום המצאות חדשות, כל מה שדרוש כדי לעשות את העולם טוב יותר כבר מצוי בו. ואתה יודע, בן אדם, מי יכול להראות לאנושות את הדרך? אתם! אתם היהודים! דווקא מפני שמצבכם רע כל כך. אין לכם מה להפסיד. אתם יכולים להקים את הארץ הניסיונית למען האנושות – שם במקום שביקרנו בו, על האדמה העתיקה תקימו את הארץ החדשה: אלטנוילנד!

בערב יום העצמאות של מדינת ישראל, אנו מבקשים לבחון את המציאות אל מול המושג "חברת מופת". בפעילות זו, נברר את המושג "חברת מופת" ואת מימושו במעגלי ההשתייכות השונים: יחיד, משפחה, קהילה, מדינה ולאום. ננסה למצוא דרכים להתקרב למימושה של חברת מופת.

בפעילות נבחן עם המשתתפים מה צריך לעשות כדי לחיות בחברה צודקת יותר וטובה יותר – חברת מופת.

שלב א' – אישי במליאה

כל משתתף ירשום:

א. מאפיינים של חברה שאיננה חברת מופת.

ב. מאפיינים של חברת מופת.

המנחה ירשום את המאפיינים שהציעו המשתתפים על הלוח.

שאלות לדיון

1. מדוע חשוב לנו להיות חברת מופת?
2. כיצד מתנהלת חברה שאיננה חברת מופת בכיתה, בשכבה, במשפחה, בעיר, במדינה? מה הסכנות בכך? הדגימו.
3. תארו תחום אחד בחייכם שבו קיימת סתירה בין הרצון להיות חברת מופת לבין מימוש הרצון הזה. (לדוגמה: בבית הספר אנו עוסקים בתרומה לקהילה, אך אין גישה לנכים לספריית בית הספר; ראש הרשות המקומית משקיע מאוד בתשתיות, אך קיימת בעיר תופעה של השחתת רכוש).

שלב ב' – בקבוצות, חזון מול מציאות

המנחה יבחר קטעי קריאה מתוך נספח מס' 2 ויחלק לכל קבוצה קטע אחד, את נספח מס' 1 – מאפיינים של חברת מופת, ואת כרטיס המשימה הקבוצתית.

כרטיס משימה קבוצתית

קראו את קטע המקור שלפניכם.

1. אילו ערכים מאפיינים חברת מופת על-פי קטע המקור?
2. מתי נכתב הקטע? האם גישה זו רלוונטית גם היום? הסבירו.
3. מצאו באינטרנט או באמצעי התקשורת דוגמות לאירועים בחברה הישראלית היום המבטאים פגיעה בערכים של חברת מופת, והכינו אותם להצגה במליאה (היעזרו בנספח מס' 1).
4. מצאו באינטרנט או באמצעי התקשורת דוגמות לאירועים בחברה הישראלית היום המבטאים ערכים חיוביים, והכינו אותם להצגה במליאה (היעזרו בנספח מס' 1).
5. בחרו נושא או ערך החשוב ביותר בעיניכם לקידום חברת מופת בישראל.

שלב ג' – במליאה

- דיווח הקבוצות.

שאלות לדיון

1. באילו תחומים, לדעתכם, מממשת החברה הישראלית ערכים של חברת מופת?
2. באיזה נושא במיוחד, לדעתכם, נבחנת חברת מופת?
3. אילו אתגרים עומדים, לדעתכם, בפני החברה הישראלית בערב יום העצמאות בדרך להגשמת חברת מופת?

-
-
-
4. האם אנשים הפוגעים בערכי החברה מסכנים את קיומה, במה?
 5. כיצד על החברה הישראלית להתמודד עם אנשים הפוגעים בחברה, בערכיה ובדמותה המוסרית? (לדוגמה: התעלמות, חקיקה, דיון ציבורי, חינוך, דוגמה אישית).
 6. מה מקומה של האחריות האישית בכינונה של חברת מופת?

סבב לסיכום

המנחה יבקש מהמשתתפים להתייחס לשאלה: מה כל אחד מאתנו יכול לעשות כדי לקדם את חזון מדינת המופת (בביתה ובבית הספר, ביישוב, בתנועת הנוער, בקהילה או במדינה)?

נספחים

נספח מס' 1: מאפיינים של חברת מופת

אחת ממטרותיה של התנועה הציונית היא להקים חברת מופת בארץ ישראל.

בהתבסס על ערכי היהדות ועל ערכים כלל-אנושיים, כולל הערך של "חברת מופת", לחברה כזו כמה מאפייני יסוד, כגון:

- * ערבות הדדית במובן המקיף של המושג, דאגה לחלש ולמוכה הגורל.
 - * הזדמנות לכל המתאמץ להגיע לרמת חיים סבירה וגם טובה, הבטחת עבודה ושירותים חברתיים בסיסיים ההולכים ומשתפרים.
 - * נאורות אוכלוסייה, הזדמנות לימודים לכול וגם המרצה חברתית להתפתחות אישית שיש בה עומק תרבותי והתמצאות במציאות.
 - * זכויות וחובות פרט שוויוניות בעיקרן, המאפשרות ליחיד מימוש עצמי בבחירה מודעת, המושתתת על ערכים חלופיים, אך עם זאת מטילה עליו אחריות להכרעותיו ולמעשיו.
 - * הסכמה חברתית רבה עם ריבוי דעות, תוך סובלנות הדדית.
- לכל אלה יש להוסיף, ראשית לכול, צביון יהודי-ציוני כמסגרת וכגרעין לחברת מופת בישראל.

(על-פי: יחזקאל דרור, **חידוש הציונות**, הספרייה הציונית, מוסד ביאליק, ירושלים, 1997)

נספח מס' 2: מבחר קטעי מקורות

קטע א' – ספר מיכה

שָׁמְעוּ-נָא זֹאת רְאֵשֵׁי בֵּית יַעֲקֹב וּקְצִינֵי, בֵּית יִשְׂרָאֵל הַמִּתְעַבִּים מִשְׁפָּט וְאֵת כָּל-הַיְשָׁרָה יַעֲקֹשׂוּ. בְּנֵה צִיּוֹן, בְּדָמִים וִירוּשָׁלַם, בְּעֹלָה. **רְאֵשֵׁיהָ בְּשַׁחַד יִשְׁפְּטוּ וְכֹהֲנֶיהָ בְּמַחִיר יוֹרוּ וְנְבִיאֶיהָ בְּכֶסֶף יִקְסְמוּ וְעַל-ה' יִשְׁעֵנוּ לֵאמֹר הֲלוֹא ה' בְּקִרְבָּנוּ לֹא-תְבוֹא עָלֵינוּ רָעָה. לָכֵן בְּגַלְלַכֶם צִיּוֹן שָׁדָה תַחְרֹשׁ וִירוּשָׁלַם עַיִן תִּהְיֶה וְהָר הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעַר.** (מיכה ג, ט-יב)

הַיְרָצָה ה' בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת נַחֲלֵי-שֶׁמֶן הֶאֱתַן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי פְרִי בִטְנֵי חַטָּאת נַפְשֵׁי. הַגִּיד לָךְ אָדָם מֵה-טוֹב וּמָה ה' דוֹרֵשׁ מִמֶּךָ **כִּי אִם-עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהֶצְנַע לְכַתֵּם-אֶלְהֶיךָ.** (מיכה ו, ח-ז)

קטע ב' – מדברי בנימין זאב הרצל

העקרונות של חברת המופת שהקימו הציונים בארץ החדשה: חברה המבוססת על ערכים של שוויון, ללא הבדלי דת ומעמד. לנשים יש זכות בחירה, ועל הצעירים והצעירות מוטלת החובה של שירות לאומי. החברה החדשה מבוססת על סובלנות ופתיחות, ולכן אינה מעוררת את התנגדותה של האוכלוסייה הערבית, נהפוך הוא: ערביי הארץ לא זו בלבד שאינם רואים ביהודים "פולשים זרים" – אלא מעריכים את תרומת החלוצים לשיפור מצבם: היהודים העשירו אותנו... הם חיים אתנו כאחים. (הרצל, אלטנוילנד, עמ' 108)

קטע ג' – מדברי מנחם בגין

ובמדינתנו פנימה יהיה הצדק השליט העליון,

השליט גם על שליטיה – בל תהיה רודנות.

יהיו נושאי המשרה – משרתי החברה ולא רודיה.

בל תהיה טפילות. בל יהיה ניצול.

בל יהיה בביתנו איש – אזרח או גר – רעב ללחם, חסר קורת גג, חשוך בגד או נטול השכלה ראשונית.

'וזכרת כי גר היית בארץ מצרים' – צו עלילי זה יקבע את יחסינו אל שכנינו.

'צדק צדק תרדוף' – צו עליון זה יקבע את יחסינו בין איש לחברו.

(דברים שנאמרו בתחנת השידור של האצ"ל, ל-ב'ו' באייר תש"ח, לאחר הכרזת המדינה)

"**המדינה הסומכת**" ... המדינה בה החירות והצדק צועדים יחדיו, אינה מעבידה את אזרחיה... היא סומכת עליהם, על יוזמתם, על תבונתם, על יושרם, על כושר היצירה שלהם. אך היא אינה מפקירה את אזרחיה, היא סומכת אותם. היא דואגת לכך שכל אזרח ותושב, הכשר לעבודה, יקבלנה; שכל העובד יזכה כפרי עבודתו, בקיום הוגן לו ולבני ביתו; ושכל מי שאינו אשם בביטולו מן העבודה, וכל מי שאינו מסוגל לעבוד, לא יושלך ולא ייפול.

(מנחם בגין, שינויים בעולם, חרות, 17.1.1958)

קטע ד' – מדברי דוד בן-גוריון

ההיסטוריה עשקה את עם ישראל מהרבה דברים: לא ירשנו ארץ גדולה ורחבה, לא היינו עם רב במספר. לא ניתנה לנו עוצמה מדינית... אולם דבר אחד העניקה לנו ההיסטוריה מראשית היותנו – **כוח מוסרי גדול** שאולי אין דוגמתו בתולדות עמים אחרים.

... "ואהבת לרעך כמוך". בשלוש מילים אלו נתגבשה התורה האנושית הנצחית של היהדות... לא לקפח, לא לגזול, לא לעשוק, לא לפגוע – התורה היהודית לא הסתפקה באלה. לא די בהימנעות מפגיעה בזכויות הזולת, יחסי אדם צריכים להיות בנויים על שותפות גורל, על עזרה הדדית... על אהבת הבריות...

"ואהבת לרעך כמוך" ... רק בצו זה יימצא המפתח לחוקי ישראל ומשפטיה.

(דוד בן-גוריון, **מהפכת הרוח**, תשי"א, עמ' 31-34)

אנו מנסים לבנות חברה חדשה, בת-חורין, בנויה על אושיות הצדק, צדק חברתי ולאומי, ועל מגמות מוסריות ורוחניות נעלות ביותר: אחווה, שלום, חירות. אם תבקרו את יישובינו ותעמדו על אופיים החברתי והמוסרי תראו לאן פנינו מועדות.

(דוד בן-גוריון, **במערכה**, נאום בפני הוועדה האנגלו-אמריקנית, 11.3.1946; ד' - ב', 62)

קטע ה' – מתוך מגילת העצמאות

מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקיבוץ גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתה על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות. מדינת ישראל תהא מוכנה לשתף פעולה עם המוסדות והנציגים של האומות המאוחדות בהגשמת החלטת העצרת מיום 29 בנובמבר 1947 ותפעל להקמת האחדות הכלכלית של ארץ-ישראל בשלמותה.

קטע ו' – אחד העם

אין ארץ ישראל באה לפתור את השאלה הקיומית או הכלכלית של היהודים, אלא מטרתה לפתור את בעייתו הרוחנית והתרבותית של העם. עליה להיות מדינת "אור לגויים!".

קטע ז' – הרב יהודה עמיטל

ייעודו של עמנו הוא להיות אור לגויים, לא כיחידי סגולה אלא כ'עם סגולה'. מעבר לבעיות היומ-יום החברתיות, הכלכליות והצבאיות, עלינו להיות מופת ערכי, מופת מוסרי. ארץ ישראל נועדה להיות אדמתה של חברת מופת יהודית.

קטע ח' – פרופ' אבישי ברוורמן

אני מאמין כי הדרך היחידה של ישראל להתקיים בטווח הארוך היא בנייה של חברת מופת. כל הרעיון של יצירת העם היהודי בארצו נעוץ ביכולת להתעלות. כחברה לא הצלחנו להתעלות וליצור את אותה חברת מופת. אם נוותר על המטרה הזו אני חושב שהסיכויים שלנו להתקיים כמדינה משמעותית בטווח הארוך נמוכים מאוד. חברת מופת מחייבת לבנות מדינה המושתתת על כלכלה צודקת וחברה הוגנת. ערכים כמו יושר אישי, אמינות, אחריות, ערבות הדדית ומצוינות חייבים להיות בראש ערכי היסוד שלה. זו הדרך היחידה לקיומה של מדינת העם היהודי בארץ ישראל. מגיל צעיר אני חי בהרגשה של שליחות. תפיסתי הכלכלית לאורך כל חיי דוגלת בחיוניות של צדק חברתי.

("מדינת ישראל כחברת מופת", מתוך: אתר חבר הכנסת פרופ' אבישי ברוורמן -

קטע ט' – אהוד ברק

מטרתה של הציונות הייתה והינה לכונן כאן, במולדתנו ההיסטורית, חברת מופת פתוחה ומודרנית, בחזית החברות המתקדמות בעולם. מדינה ציונית, יהודית ומעל לכול דמוקרטית, ברוח עקרונות מגילת העצמאות וחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. חברת מופת, שצעירי ישראל יבחרו לבנות בה את חייהם מרצון ויהודים בכל העולם יהיו גאים בזיקתם אליה. חברת מופת בתחומי מדע וטכנולוגיה, חינוך ותרבות, סולידריות פנימית, שילוב ושוויון לכול, כבוד האדם ואיכות החיים ומשמעותם.

(מתוך: נאום אהוד ברק בישיבה המיוחדת לזכרו של יצחק רבין - יום רביעי, י"ב בחשוון התשע"א, 20 באוקטובר 2010)

נספח מס' 3: העשרה למנחה

חברת מופת / יאיר כספי

לאחר כאלפיים שנים של דחיות גילו היהודים באמצע המאה השמונה עשרה שהגלות נגמרה. היהדות שנשמרה בהקפאה עמוקה לא עמדה יותר בתחרות עם ההשכלה והתרבות הכללית. בלית ברירה החליטו היהודים לחזור להיות עם סגולה. "אתה בחרתנו" ו"אור לגויים" ניתרגמו בשפת התנועה הציונית לחזון חברת מופת שתוקם בארץ ישראל ותשלב יסודות מתודעת היעוד הישראלית בהישגים מופתיים מתרבות העמים. הייתה הסכמה כללית בין בעלי החזון (הס, הרצל, אחד העם, ביאליק, ברנר, בובר, א"ד גורדון, הרב קוק, ויצמן, דוד בן-גוריון) שנועדנו למופת. היה ויכוח על חלק מהפרטים: מפעל המופת התחיל דווקא מתוך רצון לחזור לנורמליות: מרד ב"אתה בחרתנו" כסיסמה שקרית של עם סוחרים ותלמידי ישיבות המתפרנסים מעמלם של אחרים ולה המנחמים עצמם בחלומות גדולה בעת שהם משתמטים מאחריות היסוד של אדם בחייו: חברת המופת תתחיל בתיקון האדם. יצירתה הראשונה תהיה החלוץ: איש מופת הלוקח אחריות להוביל את מפעל העלייה וההתיישבות בארץ ישראל. סוחרים ותלמידי ישיבה יהפכו לחלוצים, יחדשו את העבודה העברית, יחיו מפרי עמלם ויקימו חברה ללא ניצול. חברת המופת תשוב, כמו בימי התנ"ך, להיות חלוצת העולם בפיתוח חקיקה חברתית. היא תציב סטנדרטים חדשים של אחריות הדדית השיח העקיף של היהודי הגלותי ונימוסיה המזויפים של אירופה יוחלפו בדיבור עברי ישר. הישירות תאפיין את היחסים בין אנשים ותהיה יסוד מכונן ליחסים בין הורים וילדים. פשטות תאפיין גם את הלבוש והמנהגים. ילדים יחונכו ל"הצניע לכת". ציון תהיה מופת לחברה לומדת. קטנים וגדולים יזכו לחינוך המונע על ידי אמונה שהאדם יכול וצריך להשתנות באמצעות ידע המוביל למעשים נכונים. לצד בתי הספר תפעלנה תנועות הנוער שבהן, במקום עיסוק בבילויים או קניות יקבלו על עצמם צעירים אחריות להשתתף בהגשמת חברת המופת. מסגרת היסוד של חברת המופת תהיה הקהילה החדשה, שבה מנהלים אנשים את חייהם בצוותא, מתוך זיקה הדדית עמוקה ורעות. כמופת לקהילה השלמה ישמש הקיבוץ, הממזג בתוכו חזרה אל האדמה, התיישבות שתגדיר את גבולות האומה, חיי עבודה, אחריות הדדית עמוקה, שאיפה לשוויון מלא ונכונות להתגייסות לצרכי הכלל. בכל אלו ציון תהיה מופת להתחדשותו של עם השב ולוקח אחריות מלאה לחייו ומשנהו במידיו את גורלו.

(מתוך: יאיר כספי – אתר פסיכולוגיה ביהדות)